

הלכות נר.

קנין תנן בשבת כפי'ק לא יסלא את כליו (א) ואיבעי' לן בליליא היא ושמא יסא את הנר או דילמא אסילא ביממא ושמא יהרוג את הכנים ומתניתן ריא היא דאמר ההורג כינה בשבת כהורג נמל ופשיטנה [מברייתא דתנא] לא יפלה [כליו] שמא יסא את הנר. אמר רב יהודא אמר שמואל אסילא להבחין בין בנריו לבנריו אשתו [אסור] לאור הנר (ב) ולא אמרו אלא דבני מתוא דזקנות אבל דילדות בנדיהן ידע שהן רחבות ודבני חקלייתא [כולהו] מדע ידיען. (ג) ויש נמי סי שאומר דבני מתוא רלבשי לבנים אבל דבני חקלייתא מדע ידיען. ולא יקרא לאור הנר גרמינן בירושלמי (ד) תני ר' חייא אבל מסתכל מה שבכוס ומה שבקערה ואינו תושש אית דבעי מימר שהיא לשעה ואית דבעי מימר מפני הנקיות ומשום הסכנה מאי נפיק מביניהן לקוב חורין מיד שהיא לשעה אסור מיד מפני הנקיות מתר. ר' ירמיה מליק גבי ר' אסי מנין ליה כסא שרי מסתכל ביה אמר ליה בני ביתיה חמי מה עכיד אל

עתיים לבינה

(א) שבת י"ב ע"א. (ב) שם מימרא דרבא וכעין זה בכרכות דף ל"ז ע"ב קאמר רבא דמתוא דלא מפשי קיסמא דחקלייתא דמפשי קיסמא ע"ש ורש"י פי' שם דמתוא בני כרך, ולדעתי הברור כי מתוא היתה עירו דרבא כדפרש"י בכ"מ דף נ"ה ובפסחים ה' ובכתובות ק"ה ובמקומות רבות והי' האנשים מפונקים ומענגים ועשירים כדפרש"י כאן, ומבואר הוא בש"ס שבת ק"ט ע"א ור"ה ד"ז ע"א ושבת נ"ד ע"א וב"ק דק"ט ע"א ואף הנשים כן כמבואר בפסחים ג' ע"ב, ולזה לדידתו דרבא עיקר [ומזה תבין דגם כאן הגירסא דזקנתא רבא ורלא כגירסתא דרבא"ש רב נתקן דר"ג כגותרעא הי'] ועיין ג"כ בש"ס גרה דף ס"ז ע"ב איתקין רבא במתוא והיינו כמ"ש שהיתה עירו של רבא ובמ"כ הרב מהרש"א שם שכתב להני' כזה דצ"ל רבה וזה אינו דמתוא עירו דרבא ולא דרבה, וגם לא תועיל שם בהגהתו דגם אי אבוי ורבא בדורו של רבה הי' מ"מ חינו אתר רבה הרבה וא"כ אפשר דלא נתקן ערוין בימי רבה אלא אח"כ וכ"ס מדא"ל רב פפא ורב פפא הרי לא הכיר לרבה מעולם כמ"ש רש"י בכתובות ל"ד ע"א דדוק. (ג) כן פירש הרי"ף שם. (ד) וירושלמי פ"ק שם ה"ג והך תני ר' חייא היא כתוספתא דילן פ"ק שם, וכש"ס דילן לא הוזכרה ברייתא זו אלא דרשם ברף י"ב סע"ב הובא תני תריא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותני' אידך לא יבדוק ומשני כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ופרש"י רשמש קבוע לא יבדוק שאימת רבו עליו אם ימנא בהן דבר מגונה ובדוקן יפה ותיישינון להפיה ע"ש מבואר מפרש"י הללו דברידיקת הנוסות והקערות תיא מפני הנקיות וסכנה אם אין בהן דבר מגונה והיא ענין זה דתוספתא דמסתכל מה שבכוס ושבקערה, ולפי הירושלמי מבואר דאיכא מ"ד שלא תתר אלא כמסתכל לשעה בהעברה בעלמא אבל מפני נקיות וסכנה שזה בדיקת עינן רב ויפה אסור ולזה לדידו' אסור קיבות חורין כיון שצריך בדיקה בעיון רב מפני נקיות וסכנה, ואיכא מ"ד דאפי' בדבר שצריך בדיקה מפני נקיות וסכנה ג"כ שרי אף שצריך עיון רב ולזה מתר לדידו' גם קיבות חורין, וש"ס דילן מוכרז דס"ל כמ"ד שלא תותר אלא כדבר שרואה בו כראי' בעלמא ולזה בהא דתני' דרשמש בודק כוסות וקערות דברידיקת שמש שממע שהיא בדיקה יפה מכל שמץ לכלדו לפיכך מוקי לוי' בשמש שאינו קבוע שזה אינו בודק רק בראי' בעלמא אב' שמש קבוע שבודק יפה מכל דבר מגונה באמת אסור לו לבדוק לאור הנר ואני תמה על הרמב"ן כחי' לשבת י"ב שגדחק ליישב הוא דבש"ס בבלי מזה"ק בין שמש קבוע לשאינו קבוע ובירושלמי מבואר דמפני נקיות וסכנה מתר אסילא אם אינו לשעה ואפי' לקב חורין, ובאמת הוי להירושלמי גופא מהלוקות היא כזה דלמ"ד מפני שזאת לשעה לא תותר באמת לקב חורין והש"ס דילן קאי כשיטה זו דלא

דנהג בשיטות רבי (ס) דתני ר' חייא אבל מסתכל הוא מה שכנסו ומה שבקעה ואינו תושש והאי דתבנין לקב חורין הכי אשכחן בנטחא ירושלמי ואפשר דהו סעוד סופר ואפשר למתו לקב חורין ו) כנן קניכות ירק כלומר איכא ביניהן לקב החורין לאור הגר מיד סמני שהיא לשעה כלומר שמתחיל בקעה או כנסו לשעה בהעברת עיניו אבל קניכות ירק צריך עיון גדול ואינו לשעה [ואסור]. ולא יקרא לאור הגר. אמר רבה ז) ואפי' שתי קוסות או שתי מרדעות או אפי' כמה בתים זה ע"ג זה וקפ"ל כרבה ואע"פ דבפרק שואל ה) אוקמה להאי דרבה כתנאי ע) כיון

עתיים לבינה

ותני רק לשעה ולוח מוכרח להלק בין שמש קבוע לאינו קבוע, ולש"ס דילן יהי' באמת אמר לקב חידוין לאור הגר. ה) אינו מכין כלל דברי הירושלמי הללו דמה שייך לומר על ר' ירמי' דנהג בשיטות רבי' דתני ר' חייא הכי' ור' ירמי' דודות הרבה אתר ר' חייא הו' ובפרס שהיא מתם ברייתא וגם ר' אפי' האיק אפשר דהלק כיון דמבואר בפתם ברייתא להתיר ובאמת בש"ס דילן הג"ל תובא עובדא זו ור' ירמי' ור' אפי' באופן אתר ע"ש לנכון. ו) עיון מג"א ספי' רע"ה וכמפורסו ירושלמי שם והיא כמבואר בפי' רבינו פה. ז) שם י"ב ב', וקפ"ש"י משום דכיון דגזרו לא פלוג למילתייהו וצריך להבין דא"כ למה התירו שם בשני בני אדם וכן לאדם חשוב משום דתני לא יבאו להטות ולמה לא נטמו לאסור גם בתני משום לא פלוג וראיתי גירושלמי במכילתן דקאמר שמואל אמר לא שנו אלא אחד אבל שנים מאתר שהן יכולין למעות זה על זה מותר מתנתא פליגא עליה [רתני] אחד נר שהוא יכול להטותו ואחד נר שאינו יכול להטותו עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אפילו כמה עיי"ש ואמנם להש"ס דילן מוכח להדי' דכל תני לא פלוגי אדרבה, ולכאור הרבר גיאה רבאמת הגזירה היתה באדם אחד, שרדכו להטות, ונגר שהיא בר הטיה, ואם יודמן שהי' מקרה באותו אדם שלא יהי' אפשר לו להטות הגר לפי שהיא ניתן בגובה או מגד בעששית ס"ס כיון שהיא באותו אדם שרדכו להטות ובאותו נר שהיא בר הטיה אמרינן ולא פלוג רבנן, אמנם אם יהי' בשני בני אדם שאלו לא יבאו לידי הטיה שפיר מותרין ולא שייך לאסור בהם משום לא פלוג דהא בשנים לא הי' הגזירה כלל וכן אם יהי' אדם חשוב שאין דרכו להטות מותר ולא שייך לאסור בו משום לא פלוג דבאדם שאין דרכו להטות לא הי' בכלל הגזירה, וכן אם יהי' נר שעה שאינו בר הטיה מצד עצמה מותר ולא שייך לא פלוג בשמין זה לא הי' הגזירה כלל, והן הן ג"כ דברי הפ"ז בא"ת סי' רע"ה וביותר ביאור בש"ז אהע"ז סימן קי"ט ס"ק י"ב וקדוב ליה עיון ג"כ בתוס' נדה דף ג' ע"א ד"ה מרגש עיי"ש בדבריהם וכוונתם כמ"ס זמנתה ויכן דברי הירושלמי הג"ל הירושלמי הקשא על שמואל דמתיר בשני כמ"א ובע"כ משום דזה לא הי' בכלל הגזירה לא שייך ב' לא פלוג והא תני' דאחר נר וכי' והכין ככוונת אינו יכול להטותה שאינו בר הטיה מצד עצמה ואפי"ה אמור וש"ס דגם ככה"ג נאסור משום לא פלוג ומשני עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אפילו כמה פי' דמה דתקני שאינו יכול להטותה היינו אפי' גבוה כמה דבזה כיון שהיה נר בר הטיה מצד עצמה שבה שייך הגזירה נאסור גם כוסן שנודמן בו שלא יוכל לבוא לידי הטיה משא"כ ברבר שאינו בענין הגזירה כלל וכל דחשש הגזירה לא שייך בו לא שייך לאוסרו משום לא פלוג כג"ל נכון כביאור כוונת הירושלמי, ומצאתי ג"כ להרשב"ן במלחמות פרק שואל אדם גבי אין רואין במראה בשבת וכו"ן שם שכתב דאף דבמראה של מתכות דשייך בו החשש הדמרות נימין אמור אפי' בקבוע כנותל משום דלא פלוג בין קבועה לשאינו קבועה כמו בקריאה לאור הגר דאסור אפילו גבוה הרבה לפי שהשוו הכתובים מדותיהן באותו מין דשייך הגזירה אבל בשאר מראות ל"כ מותר שאין להחמיר במין אתר אסור אותו מין שראוי להשם בו כדאמרינן גם באיסור קריאת לאור הגר דאדם חשוב הוא מותר ולא גזרינן אסור אינו חשוב ובשמן נמי חלקו בין שיחשא להנפמא ולא גזרו זה עיי"ש ודבריו הללו עולין במ"ס, איברא דקשי' לי דהא כמה דתנן בשבת דף קמ"ו ע"א דאם היתה נקובה לא יתן עלי' שמן סמני שהיא מוכרת אמרינן שם בע"כ מישחא רב אסור ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן שעה וחי' מרוע לא גזרו דנפמא או רשעה אסור שמן לענין קריאת לאור הגר וכן בביצה דף י"ח ע"א דאסור רב יוסף דאיסור מביילת כלים בשבת גזירה משום שהיה וצריך כלים דלאו בני פתיסה ניהו מאי איכא למיטר ומשני גזירה הני אסור תני ע"ש ר"ע. ח) שבת קמ"ס ע"א. ט) דבריו קשים דמה הוכחה מחמתה משנה זו דס"ל כרבת דהא ו"ל דשעם המשנה כדאביי שמא

דתם לן תנא כותיה דתנן מונה אדם את אורחיו ואת פירסותיו מסוי אבל לא מן התב
 לא חיישין להא מחלוקת דברייתא וכבר פירשנה שם ההלכתא כרבה:
קנה לא יקרא לאור הנר (י) דייקנין ממתניתין חד הוא ולא יקרא אבל שנים קורין
 והימ בענין אחד אבל בשתי ענינות אפי' שנים אין קורין דחיישין שמא ימה

עתים לבניה

יקרא בשטרי הדיוטות ובכותל גבוה דליכא משום שמא יקרא שרי ולא חיישין לשמא יסתוק כיון
 דהיא גבוה ולא כרבה ע"ש בגמרא, ויותר הי' לו לומר משום דת"ק דברייתא דר' אחא ים וכן
 ת"ק דברייתא דרשם דאין רואין במראה כותי' ורבה אזלי, והנה ראיתי מ"ש תד"י מוינא באור
 זרוע הגדול ח"ב סי' ל"ב שכתב דאי גרסינן בהא דאפי' גבוה שתי קומות „רבה" אין הלכה
 כמותו אלא כאביי דמליב ברק שואל [קמ"ט הנ"ל] ומתיר וקיי"ל מאביי ודבא זאילך הלכה
 ככתריא ואפי' אי גרסינן רבא ג"כ הלכה כאביי כהא דגם רב ביבי שם כאביי מ"ל ואף דת"ק
 דברייתא דר' אחא כרבא אזלי מ"ס הלכה כר' אחא דמתיר דת"ק דידיה ר' אליעזר היא ושמותי
 היא כרמזכה מירושלמי פ"ק רשבת דאיתא עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אפי' גבוה כמה על
 דעת' דר' לעזר אפי' ניתן בבית אתר אפי' ניתן כפסקילה הא למדת דת"ק דר' אחא ר' אליעזר
 שמתיר היא ולית ההלכתא כותי' ולא כרבא דקאי בשיטתיה הלכך כל היכי דמידלי שרי לקות
 לאור הנר עתה"ד שם הנה מ"ש דאי גרסינן רבה הלכה כאביי משום דהלכה ככתריא באמת דעת
 הריבא מהקדמונים דאביי ורבא עצמם אי פליגי עם רבותיהם אמרינן אין הלכה כחלמדי כמקום
 הרב כש"כ דרביי אבוי איתא כיחויא כר' אחא ודברי רבה כתי"ק, ואפי' האור זרוע דת"ק דר' אחא
 אחא היא ר' אליעזר שמתיר דאין הלכה כמותו בשום מקום כדאיתא בירושלמי עולא בר ישמעאל
 בשם ר' לעזר אפי' גבוה כמה, הנה גם להבנתו כיון דתם לן תנא כר"א כה"ג הלכה כר"א
 כמ"ש היר"ף ספ"ק וקידושין וכן הוא בש"ס ברכות כ"ה רע"ב ועפרש"י שם ר"ה ליטא והוא עצמו
 כתב בה"א סוף סי' קכ"א דבכסה דברים אשכחן דהלכה כר"א, אבל באמת אני תפלא על הרב
 דעולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אינו ר' אליעזר בן הורקנס התנא כי אם ר' אליעזר בן סרת
 האמורא כמבואר בירושלמי רפ"ג דמעשרות דעולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר מתולק עם רב ועוד
 שם בשם ר' לעזר מספר מה שראה לרבי ור' יוסי בר"י וכן הוא רגיל במקומות רבות בירושלמי
 לומר דברים כשם ר"א האמורא ועליו על האור זרוע בזה, ודע דמדברי הרמב"ם פ"ה מה' שבת
 הי"ד נראה דס"ל דהא דאסור אפי' בגבוה כמה קומות אינו משום לא סלוג אלא דגם בגבוה איכא
 גזירה דשמא ימה והיינו שמא יסה ע"י הכמות סלוג וכיוצא ומצאתי בן ספורש גם להר"ה כבעל
 המאור ברק שואל אדם עיי"ש וצ"ע דבש"ס שבת י"ח ע"ב מבואר דבזירה מותר לא חיישין
 שמא ישכח ויגיס ועפרש"י שם דכיון דטוחת במים סביב כליי האי לא מרת שיטתה להגיס ודמיכורי
 ומש"ס זו הכאתי ראי' מפורשת לדעת הראשונים בסו' רע"ה שהתירו אם הנר סגור בהעישות
 כספתה ודלא כה"ב שחולק לאסור משום לא סלוג וכן נראה גם בש"ס פסחים דף ו' ע"ב דלא
 חיישין להכבות סולם עיי"ש, ואפשר דכוונתם דבאמת כשירחא כזו לא שכיח שישכח ומיכורי
 זלזה בעלמא לא חיישין כה"ג שמא ישכח ויבא לידי איסור והנה הראשונים [ועיין ישועת יעקב
 אהע"ז ג] כתבו דאף דמילתא דלא שכיח לא גזרו רבנן היינו דתחלת הגזירה לא עשו בחשש
 מילתא דלא שכיח אבל היכא שכבר גזרו אטו מילתא דשכיח טוב נמשך תגזירה גם על החשש
 דלא שכיחא ולזה כאן שהי' גזירות חכמים משום הטיה דשכיחא טוב נמשך תגזירה גם בהני
 דחשש הטיה לא שכיח בהו ולזה גם נגבוה כמה קומות אסור דלמא יסה ע"י סולם שיביא אף
 ולא שכיח כנ"ל נכון. (י) צ"ע דהא מצינו בשאר גזירות חכמים כה"ג שיהי' היתר כשהם שנים
 ואדורבא מפורש בשבת שם דף י"ג ע"א גבי מהו שתישין עם בעלה ולא מהני לא דהם שנים
 כל דלא עשו שינוי להכורא ע"ש וצ"ל כמ"ש המג"א בסמו' רע"ה דרק כאן בקריאה דמצוה התורה,
 אבל גוף הדבר קשה דאיזו דיוק מצאו מהמשנה החד הוא ולא יקרא ואי משום דתנן בלשון יחיד
 הלא כן לשון המשנה בכלולה וכן תמה הפני יהושע, אמנם נראה דהדיוק מדרגתן באמת אמרו החון
 ונאה היכן התנוקת קורין ובע"כ הא דהותר להתנוקת להיות קורין היינו משום דכיון דהם קורין
 שנים בחד ענינא מותר, אך דלפ"ז תמה הא דהוצרך הש"ס בדי"ג רע"א לאוקמי הא דהתינוקות
 קורין לאור הנר איב"ע ראשי פרשיות ואיב"ע שאני תינוקת הואיל ואימת רבן עליהן לא אתי
 להטות הלא התינוקות ורואין רשאין לקרות כל הפרשה כיון דרשנים מותרין לקרות וכן מה צורך
 לטעות הואיל ואימת רבן עלי' וביותר תמה לי דברי הרמב"ם בפח"מ שם ב"ה מה' שבת
 הי"ד שכתב דאם שנים קורין בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר ושבו כתב דהתינוקות קרין

ואפילו אדם חשוב אסור ממעשה דר' ישמעאל (יא) אמר רב אשי ובמדרוה אפילו עשרה בניא קורין כאחד אסור. ירושלמי (יב) אמר שמאל לא שנו אלא אחד אבל שנים מאחר שיכולין למחות זה על זה מותר, ונשאל לרבינו האי נאן זיל ולא יקרא לאור הנר אמר רבה ואפי' נבזה שתי קומות. ומצאנו בפרושי ארזיני נפריה רחמנא דהלכה כרבה ומנהגנו כאן בקירוואן בבתי כנסיות מתקבצין אנשים בכל ליל יום הכפורים ופעמים בלילי שבתות וקורין תהלים לאור העשישות במקראות יש הפרש בין רבים בבית הכנסת ליחידים בבתים או בין הנרות לעשישות או לא. ועוד ראינו לארזיני במקצת חשובות כי שנים בענין אחד מותר זה הענין המותר כמו פרשה שצריכין לשבת או חונות שצריכין לאותו שבת או כל דבר שרוצין התלמידים לקרות בתלמוד כמנהגם בהול כולן בענין אחד מותר או לא כי יש מן הקדמונים שאסרו ילמדנו ארזיני. ודאי כרבה ואין אדם חלוק עליו ושנים שקורין בענין אחד מותר דהכי סלקא שמעתא. ומילתא פסיקא אמרו שנים קורין בענין אחד ומעמא דמילתא דמינשרי אהרדי. וליכא למימר דהא מילתא בפרשה שהוצרכנו באותו שבת או בחונות של אותה שבת אלא כל ענין אחד מותר לשנים אפילו לימד נמרא הכי סליק אלא מידו לא רנילי רבנן למעבד הכי ולא חי לנא ולא שמיע לנא דנקיש נוסחא וגרסי בשרנא בלילי שבתא ומאן דאסר לאו נמרא נקיש אלא סיני שוי במנהגא (יג) חגי חדא (יד) שמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק. לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע, ואיכ"ע הא הוא בשמש שאינו קבוע ולא קשיא הא ברמישחא הוא בדנפסא. איבעי' להו שמש קבוע ברמישחא מהו אמר רב הונא הלכה ואין מורין כן ורב ירמיה ב"א אמר הלכה ומורין כן, שמעינן השתא דבין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק נוסות וקערות לאור הנר דוקא בדנפסא דמאים ונפיש נזרויה ולא צריך לאצלוי אבל ברמישחא שמש שאינו קביע ודאי אסור ליה. שמש קבוע סליני והלכה בודק ואין מורין כן, והאי דכתבינן לעיל ואפילו אדם חשוב אסור ממעשה דר' ישמעאל, הכין כתב רבינו הגנאל הגאון זיל אבל הרב טו ססק בהלכות שלו ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו להפנות את הנר מותר וכמו

עתים לכינה

לפני רבן לאור הנר ממני שורב משמון אבל הוא לא יקרא מפני שאין אימתן עליו ועיניו במגיד משנה שם שכתב דהרשב"א סוכר דהתינוקת מותרין לקרות אפי' אין רבן עליהן, ואין כן דעת הרשב"א ע"ש, ותמוה לי דלהרשב"א שלא הותר רק בפני רבן שהוא משמון א"כ למה הוצרך הש"ס לומר דשאני תינוקת הואיל ואימת רבן עליהן הלא בשנים מותר אפי' בשני חברים (כש"כ לחיורא קמא האיך לא הותר רק ראשי פרשיות) ועוד כיון דסיורי בשני תינוקת למה יצטרך החיתר להיות קורין רק בפני רבן, ובהכרח דהו' לחיורא איוו גירסא ופי' אחר בתגרמא דשם, עכ"פ גם לפי הרשב"א שלא הותר תינוקת לקרות לאור הנר אלא במעמד רבן מפני שהרב משמון חיי ש"ס ממשנה זו ומותר לשנים לקרות לאור הנר ומסבא היא דייק הש"ס חר הוא דלא ליקרי הא תרי שפור רמי כ"ג"ל. (יא) ע"ש בסוף סימן זה בסמוך. (יב) מ"א ה"ג. (יג) מעתקת תשובה זו גם בת' הגאונים ליק סימן נ"ט. (יד) כל לשון זה עד והאי רכתבינן העתקות דברי הרי"ף ע"ק שם. טו) ר' יצחק, וכונתו להרי"ף שם, אמנם הרשב"א והסמ"ג השמיטו הא דאדם חשוב שאין דרכו להפנות מותר ותמה עליו הרב לחם משנה ע"ה דשבת שם, ולפי המבואר ברבינו כאן שכן פסק הרי"ח גאון להרי"ף לאסור גם באדם חשוב [ממעשה דר' ישמעאל, ולא סמכינן אשנויין] נתגלתה מעתה פעמיה דהרשב"א שהשמיטו, איברא דלכאורה נראה דהחיליה דרבא להתיר באדם חשוב לפי שאין דרכו להפנות מותר עפ"י המבואר במשנה ובריותא דתינוקת קורין לאור הנר דמפרש הש"ס דשאני תינוקת שאימת רבן עליהן ועפ"י ש"י שם ואין ופשיטא די "אפילו בתל" ותיבות אלו אפי' בהול שפת יתר אבל כוונת רש"י מבואר דס"ל כמ"ש הרשב"א בחי' שם דתינוקות מותרין לקרות לאור הנר אפילו שלא בפני רבן ובע"כ משום דאימת רבן יש עליהן

שספק הרב כן מירש בנמרא בפ"י אמר רבא אם אדם חשבו הוא מותר ומתבנין עליה לא יקרא שמא ימה ארי ישמעאל אני אקרא ולא אמה מעם אחת קרא וביקש להפזות וכו' ר' נתן אומר קרא והימה ממש וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע המתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק אביא חפאת שמינה נח כי הי' סבור שיבנה בית המקדש בימיו, ואית דמפרישי דהאי דאמר וכתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אביא חפאת שמינה כלומר ללמוד ממנו ולקבוע הלכה (ז) שאסילו על המיית הנר מביאין קרבן, והקשינו מזו לרבא כי הגה ר' ישמעאל שהיה אדם חשוב והסה, ותיירין ר' אבא להעמיד דברי רבא שאני ר' ישמעאל הואיל ומשים עצמו ע"ד תורה כהדיוט מרוב שחביבין עליו דברי תורה אבל שאר גדולים שאין חביבין עליהן דברי תורה כל כך ואין רגילין להושיט ידם לתקן את הנר מפני גדולתן כגון הני דתייר רבא ואמר אם אדם חשוב מותר, והך דכתב ר"ח ואסילו אדם חשוב אמור משום מעשה דר' ישמעאל, אפשר למידיה כגון אדם חשוב בדברי תורה והוא משים עצמו עליהן כהדיוט כגון ר' ישמעאל וכדגי [לא] התייר רבא כי כאמת אמרו החזן רואה מתיכן

עתיס לבינה

ואסילו בתל אין פרשמי' יד לחכות תרו וכיון שאין דרכן לחכות בבית הספר לשיכך מותרין שם לקרות ודי מבורא דחלקו בגויהו זו דמי שאין דרכו כלל לחכות מותר לקרות וא"כ היחיד באדם חשוב, אבל לשיכות הרב"ם כבר כתבתי דס"ל היתיר התינתקת היא לפי שהיב שומרים מלהפזות ולא היתיר לקרות רק בפני רבן א"כ אין מהמשנה היתנה לחיורי באדם חשוב, האמנם בש"ס ב"ם דף ע"א רע"א אשכחן כה"ג לענין רבית דעבר"ם רמזנו רבינא שם הנא בתלמוד חכם עסקינן סעמא מאי גזר רבנן שסא ילמד סמעשו וכיון דת"ח הוא לא ילמד סמעשו ודי דמתלקינן בגזירה חכמים דבארם חשוב ולא שייך כי' מעם הגזירה מותר ולכאורה צ"ע דא"כ בשני ישראלים הדיוט עם עכו"ם כחצר דאוסר עליהם משום גזירה שסא ילמד סמעשו נימא דשני ת"ח הדיוט כחצר אין עכו"ם אוסר, ובע"כ צ"ל דשאני רבית דעבר"ם שלא הו' כזה החלטת גזירות אוסר, ובאמת תמוה בעיני דבש"ס שבת דף נ"ס ע"ב אמרינן דמליגי תנאי אי מותרת אשה לצאת בשבת בעיר של זהב וכן פליגי רב ושמואל בכלילא ומאן דשרי דס"ל דסאן דרכה לסיסק בעיר של זהב וכן בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ותנאיא וכתבו תוס' והד"א"ש שם דדוקא בעיר של זהב וכלילא שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה לשיכך היתיר לה אבל בשאר תבשיטין שכל הנשים רגילות בהן גם אשה חשובה אסורה לצאת בהן ולא פליגי רבנן לחלק בין הנשים ע"ש, ונתבאר מה דדוקא בדבר שהתברל הוא בענין המין שהוא מין מתולק סמיני הגזירה בזה אמרינן דבסוף זה דליכא כי' מעם חשש הגזירה מותר, אבל כאורתו מין גוטא לחלק בין אדם לאדם שפיר אמרינן דלא פליגי רבנן להתיר באדם זה ולאסור לאחריני וכשם שאסור לאחריני אמר נמי לאדם חשוב, וה"ג בקריאה לאור הנר דבגו של שעה או בדפוסא שהיא מין מתולק בגזרתו של שמן הרגילי בהר כ"ע הלא כיון דבשעה דתנפסא ליכא חשש מעם הגזירה לשיכך שרי משא"כ בגזרתו של שמן אין לחלק בין כ"ע לאדם חשוב ומוח איצתמיד גם ספק ר"ח נאון והרב"ם שדרתו הא דרבא מתלבה, וצ"ע בש"ס יומא י"ח ע"ב בגזירות לא ישא אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת משום חשש אה נרשא אתותו דאמרינן דאדם חשוב שבני יודעים מותר ע"ש וצ"ל דשאני תתם שלא הו' כזה ענין גזירה מהחלטת אלא להתיר כפי ענין יתרוק המדינות היבא דאפשר לתרוש ובה שפיר דמי דליכא למיתוש בזה שרי וזה כדח"ו ל"ב ע"ד שרי ודוק, (ט) קרוב לעיעי כי ר' ישמעאל הי' תביר דר' עקיבא שהי' ידו עם בן כתיבא שחשבו עליו שהוא מלך המשיח [ועי'ו' היו שניהם מדרוני מלכות במפלת בן כתיבא] והי' מחשב ביותר שעל ידו יבנה המקדש בקרוב, ובה יבואו ג"כ הא דתנן במשנה ספחים קפ"ו ע"ב בבבכת אשר נאלנו ונאל את אבותינו מסצרים שר' עקיבא הי' מוסף על זה כן ד"א גיענו למעדים ולרגילים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך" וכתבתי מה כתיבאר במק"א, (ז) עיין תוספ' דר"א"ש ליבכות דף ו' שכתב דהוא דר"י כתב שיביא חפאת משום דרבסמית הנר חייב משום מבשל בהחלקת השמן ע"ש וזה חידוש דבש"ס ביצה ל"ד ובבב' שבת מבורא דבהחלקת שמן כנר חייב משום מבעיר אבל משום מבשל לא שמענו, ובאמת בבישול שמן הרי מחלוקת בש"ס שבת דף מ' ע"ב אם חייבין משום מבשל ע"ש ועיין דגהות

התינוקת קורץ אבל הוא לא יקרא יח) אשר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי מרשימה אבל כולה לא. והתינוקת של בית רבן אמילו כל המרשה מסדרין מפני שאימת רבן עליהן [ולא אחו'] לאמרי:

כַּנְפֵי תַנּוּן כְּסוּף סוּק כָּל כְּתוּבֵי הַקֹּדֶשׁ יִסּוּ גַבְרֵי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגֵּר מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵם בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל אִסּוּר. מִלֵּא מִיָּם לְהִשְׁקוֹת בְּהִמְתּוֹ מִשְׁקָה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל אִסּוּר. עֲשֵׂה נָוִי כְּבֶשׂ לְיָרֵד בּוֹ יָרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאֵם בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל אִסּוּר. מַעֲשֵׂה בְרִינֵי חֻקִּים וְכוּ', תִּירֵד נָוִי שִׁילְקֶט עֹשִׂים מֵאִכִּיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאֵם בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל אִסּוּר מִלֵּא מִיָּם לְהִשְׁקוֹת בְּהִמְתּוֹ מִשְׁקָה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל בְּרִידָא בְּשִׂאֵין מְכִידוֹ אֲבָל מְכִידוֹ אִסּוּר גְּזוּהָ כִּי שְׂמָא יִרְבֵּה בְּשִׁבְלֵי. וְדוּקָא מִיָּם וְעֹשִׂים דְּהָא דְחִישִׁינָן

עתים לבניה

מיימינו מכ"ב משבת אוח ג' שפוסק דא"ח משום מבשל הוא דקא פריך בש"ס יבמות שם מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנים אף דאפשר ע"י בישול שמן ומי משום בירוד לו מיתנה ומה בש"ס ספחים ע"ה שאני הכא דא"ח כענין אחר וכן הקשו בס' תפארת ישראל ומנ"ח דאפשר בבישול פתילה של אבר שכבר נתבשלה דאין בישול אחר בישול, אבל לדעתנו לק"מ דהטעם בזה דלא הוי בישול כיון דהני אין צריכים בישול אין בהם תיקון מלאכת בישול אך זה בבישול דרשות אבל בבישול לחיוב מצות שריפה ע"י חמצוה מיוחד לב' תיקון כמ"ש התוס' בשבת ק"ו ע"א ועיין רש"י ביוצה כ"ו ע"ב סד"ה ועל החלה ולזה שפיר בבישול כל הני למצות שריפה שפיר חייב משום מבשל. יח) שבת ג"ב סע"ב. יט) שבת קכ"ב א' כ' (כ"כ חר"ף, ובגמרא ליתא זה אבל חר"ף חוסף לפרש כן לפי מה דמשני הש"ס להתיר בנר אפי' בכמכור משום דנר ליאת נר למאה ש"ס דגם היכא דרעת' גם בבישול ישראל אין איסור היכא דלא שייך הגזירה דשמא ירבה בבישול [ומזה מוכח ג"כ דבמין אחר דלא שייך מעם של הגזירה לא אמרינן לא מלוג כמס"ל באות מ"ז] ועיין ג"כ בפרי"ש שם. וכענין זה מצינו להיאמר בש"ס תולין מ"ו ע"ב דהמבשל לחלה בשבת אסור לברוא כשבת גזירה שמא ירבה בבישול, והשוחט לחלה בשבת מתור לברוא מ"ס כיון דא"ח לכזית בשר בלא שחיטה כי שחיט אדעתא דחלה שחיט ועפרי"ש שכתב דליכא למיגור שמא ירבה בשחיטה בבישול בריא דהא משום ההוא זית דרעיה כעי למישחם כולה, ולכאורה אינו מוכן דכמו דחיישינן בבישול כי יספיק להתחלה חתיכה קטנה והוא יבשל חתיכה גדולה להרבות גם בבישול כן יש לתוש בשחיטה שיספיק עבור החולה עוף קטן והוא ישחט עוף גדול להרבות גם בבישול, וראיתי בחי' הרשב"א שם שלמי הנראה הרגיש ג"כ בזה ועל כן כתב הוא לפרש דתחשש בבישול שמא אחר שהגיה בקדירה על האש כמה שצורך עבור החולה יוסף אח"כ חתיכה אחת גם בבישול ובוז עבר על מלאכת בישול ממש, משא"כ בשחיטה לא שייך זה אבל להרבות מתחלה לבשל חתיכה גדולה אין בזה איסור תורה כלל אף שמכיון בהרביבו גם בבישול ועיין בדברי הרשב"א שם דמבואר בדבריו דס"ל דאפי' שחית ושלש חתיכות נפרדות שיוסף הכריז בבישולו אם נותנם בבת אחת קודם שיתן הקדירה על האש ג"כ אין איסור רק מדרכנן משום תומרא דשבת כיון דבישול אחד הוא והוא מבשל בהיתר גם בבישול החולה וכו"ו"ש כה"ג שרי גם לכתחלה ע"ש, [ולדבריו הא דחיישינן כאן בלקיטת עשבים ובמילא מיס שמא ירבה בבישול הישראל היינו שמא ירבה בהוספת לקיטת ובהמילוי שחיתם ושלש פעמים אבל אם במקום אחת ימלא הרבה גם בבישול הישראל אין איסור] ועפר אמי תחת כפות רגליו של רבינו הרשב"א ז"ל ובעיני דבריו נפלאים כי אמנם זה אמת דגבי שחיטה אין איסור מה"ת אם ירבה בבישול לשחט עוף גדול כיון דמעשה שחיטה אחת היא לגדול כמו לקטן ועיקר כונת השחיטה אדעת' דתלה, אבל גבי בישול אם ירבה לתת חתיכה אחת גדולה וכש"כ שלש חתיכות נפרדות שמוסף גם בבישול עצמו אף אם יתנם בקדירה בבת אחת עוד טרם הבחנה על האש שוב בהבישול נראה בעיני דהוי תיוב מקילה דבישול שבת דאורייתא דמה הניחל בין אם הוסף מתחלה או אח"כ באמצע הבישול דהא בכל בישול שבת שהייתה תורה אין חובב בישול אלא אחר שיתבשל כמאכל כן דרוסאי ובתחילת נתינה על האש טרם ההל מעשה הבישול כלל אין איסור ואפ"ה כשמניח עד שתתבשל אף שהבישול נעשה ממילא נצטרף המעשה שמתחלה להבישול שאח"כ חייב מקילה יען שכך הוא דרך מלאכת בישול וכן ה"י גם בישול דסממנים במשכן ועש"ס מנחת דנ"ו ע"ב בהמניח שאור ע"ג עיסה וחימצה ע"ש בגמרא ובתוס' וכן ג"כ

להכי אבל הרלקת נר ועשיית כבש וכיצא בהן דליכא למינור כדו שמא ירבה בשבילו כדאמינן נר לאחד נר למאה אעפי שהוא מכירז אם עשה בשביל עצמו מותר. הא דאמינן נוי שליטמ עשבים מאכיל אחריו ישראל אוקימנא ברקאי לאפה ואולה היא ואכלה אבל אוקמי עילויה. אמר דהרל כי מןקצה תיר כל) עיר שישאל וניס דרין בתוכה חיותה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נים מותר להרזין בה מיד אם רוב ישראל ימתין בכרי שיחמו חמין וכן למחצה כרוב ואדעתא דרובה קא מחסמי. ונר הדלוק במטיבה אם רוב נים מותר להשתמש לאורו ואם רוב ישראל אמור להשתמש לאורו מחצה על מחצה אסור מיפ דאדעתא דרובה קא מדלקי. והאי נר הדלוק במטיבה כלומר אם יושבים עשרים בניא הויא מהם נים והמי ישראלים ונככה להן הגר והן צריכין לגר ויקום השמש ודליק להן הגר כהרוא ודאי אמרינן אדעתא דננים קא מדליק דאינון רובא ואעינ דבשבת קאי מדליק שרי להננו מ' ישראלים לאישתמושי להאי נר דלאו אדעתא דישאל אדליקו וכן ישראל דאתו לשם שרי לאישתמושי להרוא נר דלאו אדעתיהו דאדליק אבל רוב ישראל אדעתא דישאל קא מדליק ואמור. שמואל איקלע לבי אבי תורן אתא הרוא נוי אדליק שרנא אדרינהו שמואל לאסיה כיון דחיי דאייתא שפרי וקרי כדו אמר אדעתיה דנמשיה היא דאדליק הדר אדרינהו לאסיה בי שרנא. שמעינן מהני

עמים לבניה

היא במלאכת זורע, וא"כ גבי בישול מה ענין מעשה הכרחיות אחת שיוך כשמוסף מתחלה בכונה שמכין גם בשבילו הלא בישול של כל חתיכה וחתיכה בישול מיוחד לעצמו הוא וגם בחתיכה אחת כל חלק וחלק נתפעל בו בישול לעצמו ועל אותו חלק הנתבשל שהגיהו להתבשל בשביל עצמו שאין בו ענין צירוף לחתיכה אחרת או גם לחלק האחר המתבשל בשביל התולה למת לא יתחייב מה"ת שהרי זה הנוסף הנתבשל הי' במעשה ובכוונה רק בשביל הבריא ומה זה דמיון להשיטה דבשיטה בשבת שם החיוב רק על פעולות מעשה השיטה ובוז ודאי מעשה השיטה אחת נעשה גם בעוף גדול כי מעשה השיטה שפעלה עבור כוית שצריך להתולה שהי' בהיתר היא עצמה פעלה או ממילא גם לחלק הבריא וא"כ כיון דעיקר כוונת השיטה הי' בשביל התולה נתיחסה כל המעשה להתולה משא"כ בבישול וכה"ג אמרינן גם בש"ס ביצה כ"א ע"א בענין יו"ט דבהמה חציו של ישראל וחציו של גברי מותר לשהוטה ביו"ט אבל עיסת כה"ג אסור לאפות ביו"ט ע"ש בנמרא דהיא ג"כ סברא זו ודמסברתי, ועפ"י עולה לנכון דביו הש"ס בתולין הג"ל דגבי שיטה אין לגזור שמא ירבה בשבילו דאף אם ירבה ג"כ אין איסור דבפעולת מעשה השיטה לא שיוך ריבוי מלאכה וזה ג"כ כוונת רש"י הג"ל במ"ש דמשום האי וית דחולה בעי למיטחם כולה מי' דכל מעשה השיטה צריך לחיות נעשה בשביל הכוית כמו בשביל כל הבמה ולא שיוך בו ריבוי, אבל בבישול פעולת מעשה הבישול הפועלת בחתיכה אחת או בחלק קטן היא לא נתפעלה גם בחתיכה השניה או בחלק היתרון ופעולת הבישול בהיתרון היא בישול מיוחד לעצמו ושפיר חייב סקילה ומלא עיניו על מאור עיניו חרש"א ז"ל שיאמר גם בזה שאין כה"ג איסור תורה כלל, ודאיית לה"ן במ"ב דביצה דהוא סובר לאורך גיטא דריבוי בשיעורין כמעשה אחת תכרוחיה ג"כ אסור מה"ת והביא ראי' מש"ס מנחות דף ס"ד ע"א בתולה שאמדהו לשתי גזוגות ואיכא שתים בשתי עוקצין ושלא בעוקץ אחד דבעי רבא אי שתים מיתינגן לי' או השלש דמסעם בבצירה ואי ריבוי בשיעורין רק מדרבנן אסור מאי איבעי' לי' פשיטא דשלש מיתינגן דהא ריבוי בצירה בודאי אסור מה"ת א"ו דגם ריבוי בשיעורין מותר מה"ת ע"ש וגם דעתו נפלאה אצלי דא"כ צא ומרנא לגר דהש"ס בתולין הג"ל דפשיטא להו דבשיטה לא גזרינן כמא ירבה ואי ריבוי בשיעורין גם ככה"ג כמו בבצירה אסור מה"ת למה לא נגזור גם בשיטה כמו בבישול, ובאמת הש"ס מנחות דמיתא הר"ן התם לא מיידי הש"ס כלל אי שלש מיתינגן ככוונה בשביל הבריא ג"כ והאיבעי' התם שמתכוין בקצירה רק בשביל התולה וא"כ האיך ניתא לה"ן לומר דבעושה מעשה קצירה אחת בשביל התולה אלא דיש בו ריבוי בשיעור כמה שצריך יהי' ג"כ אסור מה"ת ועיקר דאיתנו לאו ראי' כלל דמה קשי' לי' על האיבעי' דהא פשיטא דשלש מיתינגן חזרי באמת כלשון החזק השיבו פשיטא דשלש מיתינגן דמסעם בקצירה, אדרבא לדעת הר"ן קשי' מדוע באמת פשיטא לתו דשלש מיתינגן כיון דשתיהם איסור תורה יותר ראוי לומר דשתים מיתינגן לי' דכל מה דקוצר ספר העתים.

שמעתתא דאילו אדליק נר גוי בביתא דישראל אסור לאישתמושי הישראל לאותו נר דודאי אדעתיה דישראל קא עביד דהוא מאריה דכיתא ואם מתקן הגר נמי לאמושי נהורא הינ אסור לאישתמושי להודא נר ישראל וכשיכ וודאי אי מרליק או מתקן עכדו או שפחתו של ישראל הגר שהיא אסור חדא דעכד ושפחה וודאי לשם רבן הן עושין ועוד ששביחתן על רבן וכשיכ במילתא דצריכה לישראל ומי שמקיל ומתיר בתיקן הגר באפושי נהורא ומשים חילוק בין אמושי נהורא להדלקתו. שלא כהונן עושה ומועה ומתעה ואסור לספר הימנו (כג) וכשיכ כשיעשו העבדים או השפחות של ישראל הואי דאיצפוריני למיכתב האי מילתא משום דאיכא קצת ארצות שבארצות אדום שמתקנין להן עבדיהן ושפחותיהן הגר בלילי שבתות ואיסורא גדולה הן עושין ומצוה להוכיחן על כך שלא ישנו באולתן :

עתים לבינה

ניתן לרדות אצלו משא"כ העוקץ של שלשה לא ניתן השתא לרדות אצלו, א"ו שמוט דלכ"ע אין כריבוי דשעורין שום איסור ככה"ג דקצירה אחת לשלשה כמו לשנים והא דנפתק רבא קצת לומר דשתים מייחני דכיון דשתים היא ליה א"כ הותרו שתי הקצירות י"ל לבחור יותר בזה דניכר דבשביל החולה קוצר, אבל הש"ס לא חש לזה דכיון דגם כריבוי אין איסור, למעט בקצירה עדיף, ועיין בנתיבות בחי"מ סי' צ"ז שכתב לחדש כה"ג דאף דעובר בלאו כשמטכנו בשביל מלוא מ"מ היכא ריש לו אצלו מלוא המלא ושלמא פקרון כיון דבשביל מלא פקרון יכול למטכנו מותר לו למטכנו גם בשביל הכל לתפוס חפץ גדול אף שאפשר לו לתפוס חפץ קטן בשביל המלא פקרון והוא תופס בסכוון חפץ גדול שיהי' גם בשביל המלא מלוא ג"כ מותר והביא דמי' מש"ס ב"ס דף ל' גבי שושעו לצוהו ולצורכו דמנכח דמותר במעשה אחת שמכוין לדבר המותר אף שמכוין גם לדבר האיסור ע"ש וכן משורש ע"ש בחי' הרשב"א שבת ק"ז וע"ש מה שהביא מהירושלמי וכתבתי מזה עוד בביאור בספר מצות חינוך ואכמ"ל. כל) גם זה לשון הר"ף שם, ובאמת תיבות "תנו רבנן" היא מ"ס וצ"ל תנו המטענה היא בסס' סכשירין פ"ב מ"ה ועיין שבת קנ"א ע"א ותוס' שם ד"ה דיקא. (כג) לשון זה ואסור לספר הימנו היא לשון מחדש ומצאתי לשון זה בש"ס ברכות ס"ד ע"ב באוכל ירק קודם ר' שענת אסור לספר הימנו אבל התם אמרו השעם משום ריחא וזה לא שייך כאן שוב מצאתי בש"ס שבת ע"ה ריש ע"א אסור כן בירדע לחשוב תקופות ואינו חושב ע"ש נראה שישן זה היא ענין הרחקה שיש להרחיק ממיש כוזה ועיין ע"ז דף ל"ה סע"ב לא תשתעו כהדי דאיסור דאכול נהמא דארמאי, והנה סמני' זו שגביר הענישה המלאכה מעצמו בשביל ישראל אסור להישאר ליהנות כראסוכי' במכילתא פ' בא אקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה כותי מלאכתך וכ"כ בפרש"י עה"ת שם ועיין מ"ש ברכב"ן עה"ת פ' בא שם, וראיתי בפרש"י בע"ז דף ס"ו ע"א ר"ה כיון שכתב אבל על השבת לא נצטוו בני נח וליכא משום לפני עור כשמוכר לו פרה ויעשה בו מלאכה בשבת ומה שאסור לישראל לומר לעכו"ם עשה לי כך זהו משום מצואו תפצך דבר דבר אסור עכ"ל זה חידוש אצלי שיהיה איסור שבת דאמורה לעכו"ם במלאכת ישראל משום דבר דבר דא"כ כשהגוי עושה מעצמו למה יהי' נאסור ויהי' בשבת ק"ב אמרינן דבור אסור והדור מותר ואם אפי' ההדור מותר כש"כ כשהגוי עשה מעצמו בלא דעת הישראל [ועשו"ת הות יאיר סוף סי' ג"ג שנעלם ממנו פרש"י בע"ז הג"ל] ובאמת לדעתי הי' נראה דצ"ל ברש"י ומה שאסור לישראל לומר לעכו"ם, "עשה לך" כך זהו משום וכו' ורש"י לשיטתו בב"מ דף צ' סע"א דאמרינן מהו שיאמר לעכו"ם הסום פרתו ודש בה מי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות ה"מ בשבת דאיסור סקילה ופרש"י ודש בה דישא שלף ומנכח מזה דכה"ג גבי שבת אמרינן אמירה לעכו"ם שבות וכ"כ הרא"ש שם דלפ"ז אסור לומר לעכו"ם בשבת הרי לך בשר ובשל אותו לצורךך ולזה כתב רש"י דמעט האיסור בזה משום מצואו תפצך דבר דבר שהדבור מעשות מלאכה הנעשית רק ע"י גרמא דישראל לוי שנתן לו הבשר [כמו בדרישה שמופר לו הפרה] אסור בשבת מכלל זה ואף למ"ש הרא"ש בריש"י דשבת דבוחטין של עכו"ם ליכא איסור לומר לו להוציא לרה"ד וכ"כ תרה"ם פ"ו מ"ה שבת הכ"א וברמב"ן פ' בא הג"ל התם כיון דהחפץ של עכו"ם ויכול לעשותו בלא צווי הישראל אין בזה משום דבר דבר כמ"ש הראשונים בדבר שאפשר לעשותו היום בחינת משא"כ היכא שמצוה לו לעשות בחפץ שלו שנתן לו אף דהגוי עושה זה לצורך עצמו אסור משום דבר דבר, אבל במלאכה הנעשית לצורך ישראל בזה

ק"ם תנן (נמי) בספק כל כתבי הקודש (כו) ר' שמעון בן גנס אומר מורסין עור של נרי עיג שידה תיבה ומגדל שאחו בהן האור מפני שהוא מטרך, ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסי אומר בכלי חרס חדשים מלאים מים מפני שאינן יכולין לקבל את האור ומתבקעין ומכנין את האור, ולית הלכתא כר' יוסי דקסבר גרם כיביי אסור אלא הלכתא כרבנן דקא שרו גרם כיביי, אמר רב יהודא מליה שאחו בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כנתה, כנתה, וקיל' כרב יהודא, וכן מ"ח שאחו בו האור פושטו וקורא בו אם כנה, כנה, תיר נר שעייג הסבלא מנער את הסבלא והיא נוסלת ואם כנתה כנתה, אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא כשוכת אבל כמניה נעשה כמים לדבר האסור ואיתה כדאוקמה ר' ינאי, והנר שאחורי הרלת אסור לשתוח ולנעול כדרכו דאביי ורבא דאמרי חרזיהו מדדה ריש בדאיכא פסיק רישא ולא ימתה, ואסור לשתוח את הדלת כנגד המדורה בשבת ואפילו ברוח מצויה :

קס"א מתני' (כו) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וכו', ארי' אמי בדליקה התיירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, תיר מעשה ונפלה דליקה בחצר של ר' סימאי (כו) ובאו אנשי קיסטרא של צפרי לכבותה מפני שאמטרוסא של מלך היה ולא הניחו מפני כבוד שבת ונעשה לו גם ירדו נשמים וכיבה ולערב שינר לכל אחד ואחד מהן שתי סלעים ולאפרכם שבהם חמשים דינרים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך, שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה, תנן בספק כמה מדליקין (כו) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גרם מפני ליספסם ומפני רוח רעה ואם בשביל החולה שישן פסור, כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה חייב, ר' יוסי פומר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם, וסניא דשמעתא אם חולה הוא שיש בו סכנה מותר לכבות לכתחלה ואפילו לר' יהודה כי צרכי חולה לסקוח נפש נעשית בשבת ע"י גדולי ישראל, ואם חולה שאין בו סכנה היא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פסור אבל אסור ולר' יהודה חייב חמאת, כחם על הנר וכו' ור"י פומר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם, אסקה ר' יוחנן דר' יוסי כריש סיל' והבא במתילה שצריך להכהבה עסקינן דבהא אפילו ר' שמעון מודה דקא מתקן מנא :

קס"ב תנן בספק כירה (כו) אין נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואם נתנו מבעוד יום מותר, ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן, מטלפלין נר חדש אבל לא ישן, ר' שמעון אומר כל הגרות מטלפלין חוץ מן הנר הדלוק בשבת ונותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה, אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולות כרי לקבל ביצתה שאסור לבטל כלי מהבינו אבל כוסה עליו כלי בשבת שלא תשובור, (כו) איחמר מת המוטל כחמה ר' יהודא אומר הופכו ממטה למטה, ורב חיננא בר שלמיה אמר משמיה דרב מניה עליו כבר או תינק ומטלפלו היכא דאיכא תינק או כבר כ"ע לא פליגו דשרי כי פליגו היכא דליכא מים מטלפול מן הצד שמיה מטלפול (כו) מר סבר לא שמיה מטלפול, לימא כנתני אין מצילין את המת מפני הדליקה ארי' יהודא בן לקיש שמעתי שמצילין את

עתיים לבינה

אסור מאססתתא דקרא דכל מלאכה לא יעשה ועיין במנ"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט ומ"ש ג"ל נכון, (כ) שם ק"כ ע"א, (כ) שם קכ"א א"י, (כ) לפנינו יוסף בן סימאי, (כ) שם כ"ט ע"ב, (כ) שם ס"ב ע"ב, (כ) שם מ"ג ב' וצ"ל רב יהודא אמר שמואל, (כ) קשה לי דאף אי מטלול מן הצד שמיה מטלול מ"ם למה לא נתיר משום כבוד המת כדלפן דצ"ד ע"ב כההוא שיכבא והיה כדודקרת

המת ממני הדליקה היכי דמי אי דאיכא כבר או תינוק מימ דתיק דאמר (א) אי דליכא מימ דרי יהודה בן לקיש אלא לאו בטלמול מן הצד פליגי מימ טלמול מן הצד שמה טלמול ומימ לא שמה טלמול. לא דכיע טלמול מן הצד שמה טלמול ודינו מעמי ריי בן לקיש מתוך שאדם גדול על מצו אי לא שרית ליה טלמול דרבנן אתו לדיי כינוי דאורייתא. ארי יהודא בר שילא אמר רי יחנן הלכה כרי יהודה בן לקיש במת שמעינן מינה דטלמול מן הצד שמה טלמול ולא שרו ליי רבנן אלא לגבי מת דלא ליתו לדיי איסורא דאורייתא אבל בעלמא אסור (ב) וקשיא לן הא דרסינן בפרק כל הכלים (ג) בענין פנה ששמנה בתבן וחררה ששמנה בנחלים אלעזר בן חדאי אומר תוחבין לה בכוש או בכרכר והן ננערות מאליהן ואמר רב נחמן הלכה כאלעזר בן חדאי דסבר טלמול מן הצד לא שמה טלמול. וסריקין כי אמרינן טלמול מן הצד שמה טלמול הימ כנון אבנים וכיצא בהן דומיא דמת כדאמרינן התם בן ה' חי הרי הוא כאבן ואסור לטלמול דכמת דמי אבל פנה ששמנה בתבן וסוגלא ששמנה בעפר וכיצא בהן כנון אוכלין שהוא צריך לאוכלן בשבת טלמול מן הצד בכי הא טלמול לא שמה טלמול:

קסג פסקא. ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. תיד (ג) מותר השמן ששבר ושבקערה אסור להחמק ממנו ודי שמעון מתיר. מטלמולין נר חדש וכו' תיד מטלמולין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה רי מאיר אומר כל הנרות מטלמולין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת וריש אומר כל הנרות מטלמולין חוץ מן הנר הדלוק בשבת (ד) ומותר לטלמול ואעיג דקיי"ל כריש בענין מוקצה כהא לית הלכתא כותיה דרסינן בסוף פרק מי שהחשיך (ה) פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולו הלכה כריש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כותיה לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אמילו ריש מדה דתנן כל

עתים לבינה

דשרי' רנב' להוציאו לכרסמית משום גדול כבוד הבריות שדוחה לית שבתורה ולכאורה טמאן רא' למ"ש הרשב"א שם בשם הרמב"ד דחתם משום כבוד החיים היא שחומר ממני שהי' מסריח וכרי לסלק מהם יריתו ע"ש שכתב ג"כ דאי משום כבוד הסת חרי אפי' טמסה לסמה לא התירו להסמו כדי שלא יסרית וכוונתו להאי דהכא דאם נאמר דטלמול מן הצד שמי' טלמול לכ"ע אסור, ואולם אין כן דעת הראשונים, ואמנם דקדקתי לאיוו צורך קאמר הש"ס שם דזה הי' בדווקת, ונראה לפענ"ד עפי' הסבורא בש"ס גדה דף ג"ח ע"ב דאמר רנב"י דרווקת כעיו שיש בה תזוירם דימא שחרבה אשפות ושרצים מצויין שם ע"ש ולזה י"ל דרווקא התם דהיי ביוון גדול היא שחתיר דשוין ב' גדול כבוד הבריות גם כהה שנוגע לכבוד המת כדאמרינן בסנהדרין מ"ז ע"ב דקבורה משום ביווגא וע"ש פרש"י, אבל במה שמוטל בחמה אין בזה כל כך ביוון הסת שיהי' שייך לתתיר משום גדול כבוד הבריות לדחות איסור טלמול. (א) טמא דמתמה הש"ס מ"ס דר' יהודא בן לקיש נראה דבשריפות מת ליכא ביוון גדול לתתיר טלמול עי' וכו"כ להודיא גם הפג"א בס' שו"א סק"ג וליכא ביוון הסת כשנשרף כש"כ במה שראיתי להב"א בתשובתו שהאריך דבשריפות הגוף כולל לא יקום תחיית המתים [עשרות מעשה איש] וזה רחוק להתקבל כלל וכמה קרושים שנשרפו וכי לא יעמדו בתה"מ ואם יחי' כן לא היו חכמים אומרים מטלמול המת ממני הדליקה וכו' ודאי אומרים לאדם חמא בחמא שבות דרבנן כרי שזכה חבירו בתחיית המתים וכות גדול כזה, ובתשובה שהשבתי לידידי הרב תה"ג חכם השלם מו"ה חנוך הכהן עהרנסרייא ג"י אב"ד לעדת יראים בעיר מינכען הארתי כמה ששאל ממני בענין זה והעתקתי התשובה בסוף הלכה זו. (ב) כל זה לשון הר"ף בפרק כירה שם ועמ"ש שם חר"ה והר"ן שם ועתו"ס שם שכתבו קושי' זו בשם הר"י וחי' שלא הזכירו שהיא קושיות הר"ף. (ג) שבת קכ"ג ע"א ועיין ג"כ בדרך קמ"א ע"א שם דמה"ם היא דמ"ל להש"ס דמהותא רפוגלא היא דהדר ב' רב נחמן. (ד) טמאן עד סוף חסימן הכל לשון הר"ף סוף פרק כירה שם. (ה) כבה מותר לטלמול כצ"ל. (ו) דף קכ"א א'. (ז) תולין צ"ג ע"ב. (ח) פי'

הכלים נימלין בשבת חוץ מן המסר הגדול וחדר של מתרישה וקויל (לו) דכל היכא דמלינו רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך נר שהדליקו בו באותה שבת אע"פ שכבה אסור לשלול דמוקצה מחמת איסור היא וכן מותר השמן שבנר ושכקצה שהדליקו בהן באותה שבת אסור להסתפק מהן באותה שבת, אמר ר' וירא סמוט שהדליקו עליה באותה שבת דברי הכל אסור לשלול לא הדליקו עליה באותה שבת דיה מותר לשלול באותה שבת וכן הלכתא. (לו) ומטה שיש עליה מעות אסור לשלול אין עליה מעות מותר לשלול בין יחדה בין לא יחדה והיא שלא היו עליה בין השמשות אבל היו עליה בין השמשות מנא דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולא וימא והריל כמוקצה מחמת איסור והילכך אסור לשלול. והלכתא מניחין נר ע"ג דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל כיום טוב מ"ש כיון דבשבת בריל מיניה לא אתי לאישתמשי במחובר לקרקע וכירפ דלא

עתיס לבינה

שהניח עליה בשבת נכרי או תינוק לדעת ישראל כ"כ התוס' בשבת ס"ד ע"ב ד"ה יש, ומח שהצוינו לומר, לדעת ישראל" מוכח דס"ל כפסק תרמ"א או"ח סי' ש"ט סוף ס"ד בשם המרדכי בשם אור ודוע דבהניח דבר מוקצה על של הכיור לא נעשה בסיס לדבר האיסור דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ועיין מג"א שם סק"ח, ושם הביא מהמרדכי שנמסר היכא שלא צוה לו להדיא להניח והכיר עשה כן כעצמו אלא דוח ניתא לי' אי בכח"ג אוסר והקדוק ממשמעות החתום' הללו שגם אם הישראל לא צוה בפירוש מ"ס כיון דניתא לי' אוסר ע"ש ותחתיה שלא הזכירו מ"ס"ס מפורש בע"ז דף נ"ג ע"ב דאמרינן שם הא דנאסרו האשירות של ארץ כנען אף דאין אדם אוסר דבר שא"ש רבין דלתו ישראל לעגל גלי אדעתיה דניתא לתע בע"ז ובי אתו נכרים ופלוו שליחותא וידוע כדרי ע"ש ואין הכוונה בזה כענין שליחות דעלמא [דהא אין שליחות לעכו"ם ואין שליח לד"ע] אלא כלומר דהוי הוכחה דניתא לי' במה שזה עובדה ולא אישתרי משום אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכ"כ להדיא בתוספת ר"ד בחי' ע"ז שם [ודלא כדרי קהלת יעקב ח"א אות ח' ששנה בזה ועיין שו"ת ח"ס האו"ח סי' פ"ד וגם במחנה אפרים ח' שלוחין סי' י"ד שנה בזה ובאמת הכוונה פשוטה כמ"ש וכמפורש בתוספת ר"ד תנ"ל ע"כ"ס מפורש מח"ס הללו דגם אם עשה זה מעצמו כל דסתמא ניתא לי' שפיר נאסר ולא אמרינן בזה אין אדם אוסר דשא"ש, ובגוף פסק תרמ"א הג"ל בשם האו"י לכוונה כן מוכח להדי' מ"ס"ס סוכה ס"ג מע"ב למחר הכיר בהן עמי הארץ ושטמון מתחת האבנים והביאום הכתנים וזקפום ע"ש ונתו רשמייתו הערבות מתחת האבנים עשו כן העמי הארץ שאינם בקיאים באיסור שלול כדפריש"י שם והיינו שלול האבנים וכמ"ס בתוס' ישנים שבת ס"ד הג"ל אבל הארץ חתור שוב להכתנים לשלול הערבות תנעשו בסיס לדבר האיסור ובע"כ משום רבין אדם אוסר דשא"ש, שוב עיינתי באור ודוע הגדול וראיתי אליו בח' ערב שבת סוף סי' כ"ט שהיא העתק גרסות הש"ס מוכח הג"ל למחר הכיר בהן עמי הארץ ושטמון מתחת האבנים וזקפום וכו' ולא גרס שתי תיבות אלו והביאום הכתנים והעתק על זה מפרש"י וכתנים ע"ה עשו כן לשוטמם ולזקפם שאינם יודעים שנעשו בסיס לדבר האיסור ומח כתב להזכיר שיכול הכיר לאסור כלי של חו"ע הנתת מוקצה ע"ש ותימח על המרדכי ופסק תרמ"א שכתבו בשמו להיטך ובאמת צ"ע דהא קו"ל רע"י מעשה אדם אוסר דבר שא"ש עתו"ס יבמות דף פ"ג רע"ב ועיין בספר בכורי יעקב להגאב"ק אלפונז סימן תרל"ח סק"ז שדקדוק מדברי הרשב"א דבוישב בסוכת הכיור שלא מדעתו נאסרו ע"י הסוכה כל שבעה וכתב ולא שייך לומר אין אדם אוסר דשא"ש אלא אם האיסור תלו בכוונה כגון משתתעה לבחמת הכיור או סכך גפנו ע"ג תבואתו של הכיור אבל כשנאסר ע"י מעשה בלא כוונה כגון מערב איסור בקדירות של הכיור אוסר גם דשא"ש כמ"ס התוס' יבמות הג"ל וחי"נ כגון שנאמר ע"י מעשה חישיבא לבר יעו"ש וא"כ ח"ס במית מוקצה ע"ג דבר של תביר שנאמר ע"י מעשה הנתת לבר כזה אדם אוסר דשא"ש, אבל באמת במ"כ הרב מאלפונז ששנה בכוונה דתתוס' יבמות הג"ל דתתוס' לא כתבו כן אלא היכא דהפעולות הללו אוסרין גם אם ח'י נעשה סמילא שגם אם נפל איסור מאליו בקדירות של הכיור וכן אם התבמה נתגבלה מאליה ג"כ נאסרו ולח גם אם נעשו ע"י אחר לא גרע מנעשו סמילא דנאסרו ובמסכך גפנו ע"ג תבואת הכיור דאמרינן אין אדם אוסר דשא"ש הצריכו התוס' לומר דבאמת לא נאסר בכלאום בגידול סמילא וזלת כשה'י לו כוונה שנתרצה בגידולם ודמי' למשתתעה לבחמת תביר דאיכא לס"ד בתולין דף מ' דאין אדם אוסר דשא"ש לפי שלא

בדיל מיניה אתי לאישתמושי במחובר הלכך כשבת שרי וכו' אמר. אמר רב יודא אמר שמואל אין מוקצה לריש אלא גרונת וצמיקין לבד. ירושלמי (ח) מאי שנא הני הוואל ומסריחות ביתיים. אמר רבא כי היינו בי רב נחמן הוי מסלולין כגונא אנב קיטמא ואעינ דאיכא עליה שברי עצים תניא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחין של סקיבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ולא יתקע ואם תקע חייב הפאות רשבינא ואמר אם היה רפוי מותר. כי רב חמא הוי ליה מטה גליליתא והנה מהדר ליה ביומא פנא איל ההוא מרבנן לרב חמא מאי דעתך בנזן מן הצד היא נהו דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהו איכא איל אנא כרשבינא סיל דאמר אם הוי רפוי מותר וכן הלכתא :

קסד נותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות והא קא מבטל כלי מדיכנו (ט) אמר רב הונא בר"י דר"י ניצוצות אין בהם ממש ושרי לשלטולי ולא מבטל ליה מהיכנו, ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא סכנה. תניא נותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות בשבת ואציל בעיש. ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא סכנה מעיש ואציל בשבת. ובפסקא הכי הלכתא נר שלא הדליקו בו באותה שבת מותר לשלטה בין נר ובין מנורה שלה שהיא פטומא ואיצ להניח עליו ככר וכלא ככר מותר לשלטה לכתחלה דאמר שמואל (י) שרנא דמישחא שרי לשלטולי בשבתא הנפסא אמור לשלטולי הדגיל מוקצה מחמת מיאוס ורבה ורב יוסף דאמרי תרוי' אפי' הנפסא נמי שרי לשלטולי, ואמילי ככתחא ואפי' נפלה מן המנורה אמור לשלטה באותה שבת ואמור להניח עליה ככר ולשלטה בין לצורך נוסה בין לצורך מוקצה שלא אמרו ככר או תנוק אלא למת בלבד דקיייל בכולה שבת הלכתא כריש לבר ממוקצה מחמת איסורו ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת דאין הלכה כריש דמיקל, והא דתנן (מא) מסלולין נר חדש אבל לא ישן אעינ דסתם ר' יהודה הוא דאסור במוקצה מחמת מיאוס. הדלין נרות לא שהדליקו בהן בשבת כלל אלא נר חדש שלא הדליקו בו כל עיקר נר ישן שהדליקו בו בתול ואיכ למה אומר ר' יהודה לשלטה בשבת מפני ששלולכה כנסת ונמאסה, ומפרש בכרייתא מסלולין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר כל הנרות מסלולין חוץ מהנר שהדליקו בו באותה שבת והלכתא כוחי' (דר"מ) דהגיל מוקצה מחמת איסורו, וריש אומר כל הנרות מסלולין חוץ מן הגר הדולק בשבת אבל כבה מותר לשלטולי ואין הלכה כמותו זה מצאתי כתוב בשם רבינו נסים, ולענין מנורה ביום כדתנן נ' דברים ריג מחמיר כביש

עתיים לבינה

יצויר האיכור בהם אלא ע"י פעולות אדם בצירוף מחשבתו ופעולת אלו כדבר שאינו שלו הוי כנעשו ממילא ולא שייך בזה איסור וזה ברור באמיתיות כוננתם שם. והנה גם למ"ד בחולין שם דעשה בה מעשה לע"ז אסרה היינו אם עשה מעשה התירושות בגוף הדבר כגון ששחטה לע"ז או כמנעך ששכך בהיין אבל במשתחוה לבהמה לשם ע"ז שלא נעשה המעשה עם המחשבה בגוף הדבר בזה לכ"ע אין אדם אוסר דשא"ש ע"ש וביאורי הדברים גם בספר המכוער להר"י סי' ח', ולפ"ו כישיבה בסוכת חבירו דאפי' אם מצות אצ"כ דסתמא הוי ככוננת מצוה אבל עכ"פ צריכין לזה פעולות אדם בר חיוב מצוה ובמה שמקיים המצוה נאסרו העצי סוכה ובישיבת אדם בסוכת חבירו הוי כישיבת קוף או בהמה ובמה תהי' נאסרה הסוכה דהא בישיבה ממילא לא נאסרה ואין אדם אוסר דשא"ש כנ"ל ברור וה"נ בהנחת מוקצה ע"ג דבר של חבירו דנפלא המוקצה בשבת מאליה ע"ג דבר לא נעשה הדבר בסיס לדבר האיסור דגם בשבת אמרינן דמנעך מהמוקצה להיות נוסלת ומותר ובעינין רק כשהניח לכוננת הנחת והנחת חבירו דהי כנפלא מאליה דכוננת הנחת לא מהני כלום במה שלא נתפעל שום מעשה מתודעת בגוף הדבר ושפיר אמרינן בזה אין אדם אוסר דשא"ש כנ"ל נכון, (ח) ספ"א דמעשרות ופ"ד דביצה, (ט) מ"ז ע"ב, (י) מ"ו ע"א, (מא) מ"ד

מנ) ואמרינן מיט דביש ארי יצחק בר ביזנא הכא במנורה של הוליות עסקינן משום דמחויי כבונה, וביה מיט לבי שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, וארי זרא סמוך שהדליקו בו באותה שבת לדיה אסור למלטל לא הדליקו עליו בשבת דברי הכל מותר למלטלה והא דריו לא דתוליות אבל דתוליות בין מנורה גדולה בין מנורה קטנה אעינן דלא הדליקו בה באותה שבת אסור למלטלה, וקני מנורה שהחזיון בשבת חייב האמת מפני שהוא כבונה וכן הלכה :

ס ל י ק

עתיים לבניה

ע"א. מנ) ביצה כ"א ע"ב. אין זוקפין את המנורה ביו"ט ואמרינן וכו' כצ"ל, ולפינו דכ"ג שם רב חיננא בר ביסנא ועיין ד"ס.

ס ל י ק

הנני להעתיק מה החשובה שהשכתי להרב הגאב"ד דערט יואים בק' מינכען אשר רמזתי עליו לעיל אות קסן לס"ד :

כבוד יר"ג הרב ה"ג בתורה ובמדעים ירא ושלם דחויא לכתנא רבא
מ"ה חנוך הכהן עהרנשטראי נ"י מ"צ ואב"ד לע"י בעיר מינכען יע"א.

מכתבו אשר הענינו תמול עוררני פרומ"ה כרבוים האלה אשאל סאת הר"ג מה דעתו לענין דינא ולהלכה למעשה בנידון גזול בלי עסק כבר ידע ושמע שמכבר החלו פרוצי עמינו לפרוש מערת ישראל גם בענין בקורת מתיים ובתרו לעצמן רין שריפה לאתי מותם והרבה פעמים תקרובים מבקשים מבני החבורה קדישא שיטהרו את גיותם גם ילכישם תכריכים תחלה כמנהג ישראל הגם שלא יביאו לקבורה ובני הת"ק סמאנים בזה מאור שהם פורשין סדרכי העבור וכוועסים במצות קבורה שהיא מצוה, ועתה כאתי לשאול את פיו אם יאות עברי בני החבורה אם לאו, וזאת שנית שהקרוכים מבקשין ג"כ שאחר שנשרף הגוף יביאו את עפר השריפה לקבר ישראל מה דעתו בזה לדינא ואני תורתי מכבר שמצוה לקבור את הנפס תיץ מהשורה והארכתי בזה כתשובה בלשון אשכנז אשר השכתי להקל דפה ועתה יודיעני נא דעתו בזה עכ"ד רו"ס.

תשובה הנה אם בקבורת עפר השריפה נתקיים עוד בזה מצות קבורה ויהיו, מ"ע בקבורתה צריכה חקירה רבה והנה בש"ס מנהריון מ"ו ע"ב איבעי' לתו קבורה משום בזיונא היא או משום כפרה לא נ"ס אי אמר לא בעינא דליקבורה להתוא גברא או משום בזיונא לאו כל כמיניה ואי משום כפרה הא אמר לא בעינא כפרה ופרש"י משום בזיונא שלא יתבזה לעין כל שיראה מה ונקבץ ונבקע, ואי משום כפרה [הא אמר לא בעינא כפרה ופרש"י] דתיהי לי' כפרה בהשמתה זו שכויריון ומשפילין אותו בתחתיות ע"כ ואנחנו לא נדע נפש הדומאת במה תתכפר ע"י השמנת גוף המת שכויריון ומשפילין אותו בתחתיות ושם דף מ"ז ע"ב אמרינן כפרה סאימתי הוי מכי הוי צערא דקברא פורתא ופרש"י צער חיבוט הקבר וגם ענין זה נעלם מאתנו אשר ליה אפשר שאין ענין הכפרה בקבורה אלא בהיות נקבר נגף המת כאשר בהיותו אדם חי אבל אם כבר נשרף והי' לעפר אין עוד ענין כפרה קבורה וחיבוט הקבר להעפר שריפה הנקבר וכן נראה לפס"ש הרמב"ם כפ"ג מ"ה טוסאת מת ה"י שעפר שרופים אינו מיטמא עוד בטוסאת סת וכיון שכבר נחבטל מתורת אדם סת שוב אין עוד מצות קבורה לעפר מקלה, איברא דקשה האיבעי' זו שחקר הש"ס אי קבורה משום בזיונא או כפרה ואמר נ"ס כאומר אל תקבורה והרי קי"ל דלא דרשוין טוסאת דקרא לחדש רין להקל וכיון רב"ע מ"ה בקבורה מה לנו עוד בחקירת השעם ושיהי' כח המת לבטולי מצוה וראיתי להלחם משנה פ"ב מ"ה אבל שכתב דאיבעי' זו אולא לדעת דאין קבורה מ"ע מה"ת אבל לדידן דקבורה מ"ע מה"ת לאו כל כמיני' לומר שלא יקברוה וזה מוכח גם דעת הרמב"ם שכתב שם דהאומר אל יקברוה אין שומעין לו שהקבורה מצוה, אך גם לפ"ז הגה אין לנו למ"ע אלא כדכתיב קרא לא תלין נבלתו וכו' כי קבר תקברו והיינו בהיותו עוד תחת שם נבלת אדם סת אבל לא אחר שנשרף ונעשה לעפר ולאן אדם סת היא, ועוד נראה לפס"ש בשיטה מקובצת ב"ם דפ"ז בשם תוספי הרא"ש במה דאיבעי' לרו שם היתה אוכלת ומתרת סרו

דאף דלא דרשינן מעמא דקרא מ"ם ברבר שענין מעמו סוכן וידוע דמשום הכי הוא לא שייך לומר לא דרשינן מעמא וכיון דלאו רלא תחומס מעמו מוכן ולתועלת הבחמה אזהיר רחמנא שלא להצטער ולזה באכילה המזקת לה י"ל דאין בזה הלאו, וה"נ ענין קבורת מת מוכן כי לתועלת נצטוינו שכל תועלת המת הוא לכפרת גופו אלא דאייבע' להו אם יש בזה מעתה גם משום כיוונא וכמ"ש התנ"ס שם או דרק משום כפרה ובציוה שלא לקבורו הוא אמר לא בעינא כפרה ופרש"י שם ואי נסי קברו לו לא מתכפר וכבר תמצו לאיזו צורך כתב זה וגם כ"נ"ל הוא ואסגנ באמת הדבר ספורש בש"ס כריתות דף ז' ע"א דהאומר חוקר חטאתי ולא תתכפר לו אכיו אמר אינו מכוסר דהא אמר לא בעינא שיתכפר ורובא אמר דכיון דהחטאת קריב כפרה בע"כ ממילא אתי ואמרינן דהודו כ"י רבא לגבי אביו ע"ש דתי נתבאר וכל שאמר שאינו חפץ בכפרה אף כי נעשו לו מעולת הכפרה לא תועיל לה לכפר עליו וה"נ בקבורה כל שאמר שאינו חפץ בכפרות הקבורה אף אם קברוהו לא כיון לו הקבורה ולזה שוב ממילא אין מצוה בקבורה כיון שהיא ללא תועלת לו ואדרבא יש לנו שלא לקבורו שאין לבקש תקנתא לפרשעים וגם אמרו להתעסק בו לקבורו דאם נתעסק לקבור גם זה שבעט בכפרת הקבורה א"כ מודה שאנו נוהגין בקבורה רק כקבורת חמור מבלי שיהיה בהקבורה חטאת חפץ מצוה ואמננה בכפרת נפש אדם ועפ"ז א"ש מה דיש לתמוה דמה ככך דמשום כפרה היא אבל עכ"פ א"א להחויש שבהעדר קבורה יש בזה מנה גדול להקדוים ולמין האנושי בכלל ולפ"ש א"ש דכיון דבכח"ג אמרו לנו להטפל בו לקבורו אין לנו להשגיח על ביוון הקדוים כנ"ל גבון והבין.

ואמנם בנ"ד א"צ לכל זה כי אין ספק שאיש כזה אשר נעשה חבר לאנשי משיחת לצוות על שריפת גפרי גוסס גם בחיים ה'י' רשע בעל עבירות מפרציו עמינו אשר פרשו מעדת המימי ישראל התולכים בתורת ד' והתה מבואר ברמב"ם סוף פ"א מה' אבל ובמורו וע"י י"ד סימן ס"ס"ד דכל הפורשים מדרכי צבור [תמימי ישראל] והם אנשים שפורקין עול מצות מעל צווארם ואין נכללין בכלל תמימי ישראל בעשיית המצוות ובכיבוד המועדים אלא הם כבני תרוין לעצמן וכן האפיקורסין והצמורין כל אלו אין מתאבלין עליהן ואחיהן ושאר קרוביהם לזכשין לבנים ומתעשפין לבנים אוכלין ושותין ושמתין וכו' ומקורו מבריתא פ"א דמס' שמערת ושם נאמר ג"כ דאין מתעסקין עמתן לכל דבר, וברמב"ם ופרש"ע נשמש זה דמוכן מאליו דאם ראוי להקדוים לעשות יו"ש בטיחתם ולשמוח כש"כ שאין להם להתעסק עמהם כהתעסקות עם מתי ישראל אבל יחי' נגריים כביוון להפורה אתה בלא טהרה זבלא הלבשת תכריכים כמו קבורת חמור ועיין פסחים ג"ו ע"א דחוקיה גידד עצמות אביו במטה של הבלים ופרש"י שיתגבז על רשעו ויווסרו הרשעים, אלא שהב"י בס"ד שס"ד שם כתב בשם תשובת הרשב"א דגם בכל אלו שאמרו שאין מתעסקין עמהם לכל דבר לאו לענין קבורה והכיוון והמת אמרו אלא לשיאר מנהגי אבלות וכבר נתקשה עליו בזה הלשון במנה כפ"א מה' אבל הו"א ומה תמה על הרשב"א דהא ש"ס ספורש במנהגיהו מ"ו ע"ב דאין דקבורה משום כפרה הנך דרשעים הם לא יקברו כי היכי ולא תהיה להו כפרה ופרש"י דלא ניתא לקב"ה רתיתי להו כפרה לפי שגם על פתח קברם לא יחי' דודים ע"ש וא"כ מבואר דלרשעים כאלו אין להתעסק עמהם כלל גם בענין קבורה וזולתה ואולי למד זה הרשב"א מהא דקבר חזקיהו לאביו וכן מסה דפסק הרמב"ם דגם באומר אל תקברוהו שקוברין אותו אבל אין מזה היכחה דודאי רשות להבנים לקבורו וגם ראוי לקבורו לביוון תמיים במין האנושי אבל מ"ם אין לקבורו כמו כבוד תחנון בקבורה מתי ישראל שאינו התפרשים מדרכי צבור במטהרה והלבשת תכריכים כש"כ שאין ראוי שיתעסקין בו תבונה קדושה אשר ניתוחו להתעסק בקבורה לכבוד המתים בכל גיטוס דתי וכבוד תראוי אלא הקדוים ישכרו להם איש להטפל בו כאשר בכל סיפור נבילה, ומצאתי כן ספורש בחיבור אור קדמון כספר אור ורוע הגדול ח' שמחות סימן תכ"ב אות ג' וז"ל ואדם ידוע שהוא בעל עבירות לא מיבעי' שאין מצוה להתעסק בקבורתו אלא שאמרו להתעסק בקבורתו וראוי מירושלמי דתרוכות וכו' ותניא במבא רבתי כל הפורשים מדרכי צבור אין מתעסקין עמהם לכל דבר ששמע אמילוי לקבורה ובגמרא דין נמי אסקינן תנך לא ליהי להו כפרה הלכך אוסר אני יצחק חמור שאמרו להתעסק בקבורה ארין דיעו שחי' רשע ולא עשה תשובה עכ"ל הנה מפורש להדי' ולא כהרשב"א.

ואמנם אף כי כן היא עפ"י שרת חיון אבל בוסנוני אין כיוונו לתעמיד הדת על תילה וביוותו כמדינות אלו התפשיות ואנו צריכין בזה"ו למצוק סאה ולהחזיר ההתעסקות באלו בקבורה ולדונם שהם רק כתינוק הנשבה בין הנכרים ולחמש עליהם וכות כי אולי בעת מותם התחרשו על עונם ועכ"פ בענין הקבורה הוא חפץ בענין כפרת חטאו ע"י קבורה הנחוגה בנימוסי דת ישראל בקבורת מתים ומאמין ביהד יקרת השארת הנפש ואין חפצו להיות בזה פרש מדרכי צבור, אבל באיש כזה אשר בזולת היוותו בחיים רשע ובעל עבירות פרוש מדרכי צבור תמימי ישראל בנימוסי

מנהגי שלומי אמוני ישראל הנה גם במסורת הרע לעשות תועבה נמרצה להיות פרוש מדרכי צבור בענין קבורה הנהוגה משנות דורות עלמים לגלות בזה רעתו המועמם לתוריד את כל תוד יקרת האדם אשר אחד כבהמות נדמה וכופר בהשוארת הנפש וכמשפט האדם אור מתו ומקרה האדם ומקרה הנבמה אשר היא לרעתו הארורה אשר כמות זה כך כמות זה כרעות הכופרים אסיקור ודאריון שר"י ואין אנו מצוינין צוזאח וזאת רק לשיטת הרשע אשר ציוה לפני מתו על שריונות גופו לעפר ואמר כמתולצין אשר מעתה לא יוכל אלקי ישראל להעמידו לפניו למשפט עש"ס גיטין נ"ז ע"ב כאילו יבקש לומר אשר כופר במציאות אלקות ומשפט האדם אחר מתו זה חלק אדם רשע אשר גם כפתת קברו אינו שב בתשובה ואורי שעכ"ל כל הפצו להיות נבדל מכלל הנהגת עדת המאמינים בניסוטי רתי של קבורת מתים האיק א"כ יתעסקו עמו חבורת עדת ישראל בהטרה ולבישת תכריכים וקבורה וזוא לא מתה ולא מהמונם ולא נה בהם והאיך יתחדו עפרו עמם בקבורה להציב לו יד ככללם.

הנהגה גוף ענין שריונות מתים אף אם יבקשו תמימי ישראל בדרך כלל לאיזו סיבה להצויג בן [מה שלא יעלה על הדעת לחילה] אורי כי אין אתנו לדעת שורשי ענין קבורה והיא געלסה ממילא אנו מתייבים ככה שלא לשנות מאומה מאשר נמצא במסרי הקדש כאשר נעשה משנות דורות עלמים אשר הנהגת קבורת גופי מתים ולהם נגלו כל תעלסות וידעו בשורש הענין העולה היא למעלה אשר על כן כאשר שאל שבור מלכא מרב חמא קבורת מתים מגין אישתיק ולא א"ל ולא סידי עש"ס מנדרין מ"ו ע"ב כי רצה המלך לדעת מחקירת משפט שכלי ועפ"י חקר הלכה אם יחויב רק בדרך קבורה ולא בדרך שריוש וכיוצא ובהיות כן זה דבר שאי אפשר והמט"ם בזה תהי' רק בעניני אמונות דת אשר לא במשפט הגיוני ולזה מובה בה שתיקה ורק נהויק באשר מודשה לנו מאז ובשרות מעשה איש לידידי הרב הג' רב הכולל אכ"ד בעה"ק ירושלים בסיון ו' השיב תשובה על ענין שריונות מתים וכתב כי עפ"י המבואר בזהר יחי' תחיית המתים ע"י עצם אתר שמתקיים לעולם ומהעצם יחי' כשאור בעיסה, ובשריונות הנגף גם העצם ישרף ואי אפשר שיקמו בתחיית המתים ע"ש ודברי רזה הן וזה יעשו כל המידי עליון אשר נשרפו על ק"ה וקצתן בדרך סיבה ע"י שריונות בתים האלה אי אפשר שיעמדו בתחיית מתים? ולפי דרכו כי לא יחי' התחיה רק ע"י העצם הנה לא ראה דברי המדרש רבה סוף קהלת ע"פ ויגאץ השקר אמרו שם כי אוריניום שאל לר' יהושע מחוכן אדם יחי' לע"ל א"ל מלזו של שדרה הניא לו לזו אחד משריה נתנו במים ולא נמחה כלבאר ולא נשרף" בריתיים ולא נשחן וכו' ע"ש א"כ מודש כי העצם הזה אי אפשר לחיות נשרף כלל.

אבל מה שאמר בזה דע כי כל פעולות דמיונות הנהגות לתק בניסוטי הדת הנה תהיה מסרות הפעולות האלה למען חיותן סיבה אשר על ידם תתפעל הנפש העושה והעומדים שמה וירא על כנפי דתוח העולה מעלה להשיג ע"י זה הציור הרוחני אשר בעניניה ותקבוע בנפשינו אמונות מהורות ונשגבות ועיין ברמב"ן עה"ל ש' לך ע"ס ויעבור אכרם בארץ ועד"י גם כל עניני הסהרה ולבישת תכריכים והקבורה הנהוגה הנה יש בהם גם תועלות גדול לתת ציור בנפשותינו מיוססת והוד יקרת מעלות האדם הישר וכי מעותד תוא לילך ולכוא בין חבורת נכבדים צדיקים וטהורים והיא אמונת שכר עיה"ב אשר שמה יתעדנו הנפשות נקות והטהרות ולקבוע עוד בנפשינו תזוק האמונה הנכבדה אמונת תחיית המתים כי קבורת האדם אינו כקבורת המר אבל ישכב וינח עד עת קץ אשר רבים מישינו אדמות עפר יקיצו ויעמדו לכשיחיו המתים כאשר רמזו על זה במליצתם בסס' כתובות דף ק"ג עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהם ועל זה רמזו גם במליצות מאמרם בירושלמי ס"ג דכתובות ואבל רבתי פ"א כסות היודדת עמו לקבורה הוא בא עמה וצאו וראו הנה מנהג בכל תפוצת ישראל לתת בידי המת מקלות דקים וקטנים [נקראים מה גע'עליון] והרב בהבמת אדם סוף קונטרס מצבת משה שחק על זה וכתב שהוא נעמא ואיסולולי גם בשו"ת חתם סופר חו"ד סימן שכ"ז הביא מנהג זה וכתב שאומרים טעם חלוש וקלוש רמז לתחיית המתים שיעמדו נשען עליהם וכתב שעצים חלושים והמעם חלש ע"ש ומאז שממתי מאבא מארי הרב הגאון המוכחה לע"ל שאמר כי געלם מהם שזה מפורש בירושלמי בסס' כלאים פ"ט ה"ג אמרו שם דר' ירמיה ציוה במותו לחלבוש תכריכים לבנים ויהבי"ן תוסר"א ביד"א מי א"י את"א משיח"א אג"א מעות"ד עכ"ל וזה ציור חזק לקבוע בנפשינו אמונת תחיית המתים ומעתה איש זה אשר בשריונות גופו כפר בתוד יקרת האדם משוחית נפשו תוא יעשנה למסור גופו לשרוף כעצים כסוחים ותוא עם דברות כני האדם אשר בהתם הסת להם זכרו בזה בכל תקות חזקות בעניני שכר ועונש אתר המת ובעניני תחיית המתים אשר חמה יסודי קיומי הדת מה תפץ תוא במעשה הסהרה ולבישת תכריכים וחלתן ותוא התנגד ברעתו הארורה למסרות הפעולות האלה ויהי' ענין הסהרה כו כרחיצת

הצפרדע ולבישת תכריכים כלבישת הקוף, ומה רמצינו בסוף ספר שמואל א' שאנשי יבש גלעד לקחו את גיית שאול ובניו הנהרגים והביאם יבשה ושרפו אותם ויקחו את עצמותיהם ויקברום אשר נראה לכאורה כי שרפו ממש בשר גייתם טרם נקברו הנה בתרגום יונתן ופרש"י שם פירשו כוונת הכתוב ששרפו עליהם כמו ששרפו על המלכים כלי השמישן ע"ש וראיתי להרב תוס' יו"ט פ"ד דפסחים ס"ט שהוא כתב לפרש גם לפי המשט ששנין השריפה מוסב על הגזיות שהכוונה בזה לבשמי התנסה כי בשמי התנסה אשר יבשמו בהם הגוף שורף הבשר ומקשה אותו דו"ט דשרי כיון דיש בזה הועלות גדול שלא יתעפש ויטרה ורמה לא תשלום בו ולא יתרחק בנ"א מלהסמל בו ע"ש ויתכן שעשו כן לשאול ובניו לפי שכבר היו איזו זמן מושלכים נהרגים, ועכ"פ גם לפי פירושו לא הותר אלא התנסה כי המעשה בעצמותו אינו בזיון כי נשאר כל גופו קיים לקבורה וזה כעין נתינת הסיד בקבר למחוייב הענין שותתו הרשב"א בתשובת ח"א סי' שמ"ט אבל שריפה ממש לא יעשה כן בישראל וכן לא יעשה גם אצל מחוייבי שאר דתות אך זה מקרוב ספרינו העמים ונלוה להם גם מכני פריצי פריצי הכופרים בכל דת ואמונה אשר עשו להם קשר בוגדים להנהיג אצלם מנהג הרע הזה, ומעתה הדין ברור כי אנשי החבורה הממונים על המהרה והלבשה וכל מעשה הקבורה אך בזאת שם חבורה קדושה נאה להם אם ירעו להוקיר את עבודתם וירעו כי עבודת הקדוש ביהם וייושר חילם הסמננים בטימול נבלה של כופר זה אשר מכר עצמו לשריפה כי חלילה לאיש יהודי ההולך בדרך תמים להסמל באלה, תורם כמו דוח, אבל אם יטמלו גם בכופר זה אינם נגדרים תחת שם חבורה קדושה כי אם חבורת טבחים וראש החבורה היא שר הטבחים הנעשה שר למרוחים, ואם אפשר כמו שהורה מעלתו לקבר העפר חוץ מהשורה [הרחוק מאוד] אבל חלילה וחלילה שיהי' זה ע"י התעסקות מאחד מאנשי החבורה הממונים על זה גם חלילה להרשות להעמיד לו שם מצבת אבן, כש"כ כי איסור גמור להם להסמל בו בטהרה ולבישת תכריכים ונתינה בארון, זו מה שנ"ל עפ"י דעת תורה וישראל, והשו"ת ימע בלבות ישראל לעובדו שכס ארז אין פרץ ואין יוצאת, יהי' לאוי"ט עד עמוד הכהן לאורים, כנפשו ונפש ידירו הדושת.

יעקב שור אכרס"ק והגליל.